

Oikeusministeriö
lainvalmisteluosasto
PL 25
00023 Valtioneuvosto

LAUSUNTOSAATE

1

18.8.2010

ASIA: Törkeä metsästysrikos
VIITE: Lausuntopyyntönnö 2.6.2010 (OM 17/41/2009)

Paliskuntain yhdistys on pyytänyt lausunnon yllämainitusta asiasta tutkija, OTL ja vara-
tuomari Juha Joonalta, joka on oikeus- ja poroasioiden asiantuntija Rovaniemellä.

Yhdistys toimittaa ohessa Juha Joonan laatiman lausunnon tiedoksi Oikeusministeriön
lainvalmisteluosastolle sähköisesti ja 19.8.2010 diaarisoituna kirjepostina liitteinen.

Juha Joonan vastaa lausunnossa esitetystä omalla nimellään, mutta Paliskuntain yhdistys
toteaa Joonan onnistuneen lausunnossaan tuomaan hyvin esiin porotalouden näkemyk-
sen asiassa, minkä vuoksi Paliskuntain yhdistys yhtyy mitä suurimmalta osin Joonan
näkemyksiin.

Yhdistys korostaa myös edustamansa ammattikunnan, poronhoitajien pätevyyttä maa-
suurpetojen määrän kehityksen arvioinnissa. On selvää, että poronhoitoalueella maa-
suurpetojen määrä on lisääntynyt erittäin voimakkaasti 2000 –luvulla. Riista- ja kalata-
louden tutkimuslaitoksen arviot petojen määristä, kuten lausunnossa todetaan, perustu-
vat liian harvaan havaintoverkostoon, minkä vuoksi ne ovat minimikanta-arviota, eivät-
kä kerro asian todellista tilannetta. Yhdistys ihmettelee myös sitä, ettei tutkimuslaitos tai
ao. työryhmä ole pyytänyt käyttöönsä viime vuosina yleistyneiden haaskakuvauspaikko-
jen tietoja kuvauspaikoilla vierailevista pedoista, jotka ovat silminnähtävä todiste muil-
lekin tahoille poronhoitajien raportoimasta petojen määrän voimakkaasta kasvusta.

Yhdistys sai tänään käyttöönsä tiedon Hossa-Irmin paliskunnan edustajilta (paliskunta
Kuusamon eteläpuolella), että sen alueella olevalla haaskakuvauspaikalla oli tänä kesä-
nä parhaimmillaan havaittu yhden yön aikana 37 eri karhua. Tämän seurauksena paikal-
liset petohavaintoyhdysmiehet ja poromiehet ovat esittäneet, että paliskunnan alueella
on tällä hetkellä 80-100 karhua, minkä vuoksi paliskunnassa kahden viimeisen vuoden
aikana on tapahtunut totaalinen romahdus poromäärissä ja poronomistajat ovat vaipu-
neet taloudelliseen ahdinkoon.

Joonalta jää myös korostamatta se, että susien määrä on vähentynyt yllätyksellisesti ai-
emminkin hetkellisesti, mutta päätrendin ollessa jatkuvasti yhä voimistuva. Yhdistys

epäilee nytkin olevan kyseessä vastaava tilanne, mikä ei ainakaan näin lyhyellä aikavälillä tarkasteltuna anna oikeutusta esitettyyn lakimuutokseen. Mitä puolestaan tulee muihin maasuorpetoihin, on todettu, että ilves on saavuttanut maassamme suotuisan suojelutason, minkä vuoksi sitä on metsästetty maa- ja metsätalousministeriön luvun erittäin voimakkaasti viime vuonna. Karhulla tilanne on käytännön kokemuksen puolesta vastaava, nyt odotetaan vain viranomaisten päätöstä toimia karhun kohdalla samalla tavalla. Mm. Lapin riistanhoitopiiri on esittänyt julkisuuteen kannan, että karhun vapaa metsästys tulisi sallia.

Edellinen on suorassa yhteydessä lajien nk. suojeluarvoihin, mm. karhun kohdalla. On jäänyt tuomatta esiin se, että karhun lihan taloudellinen arvo romahti syksyllä 2009 maa- ja metsätalousministeriön myönnettyä viime syksynä lupia niin paljon, että ravintolamyynnistä katosi aiempi karhun lihaan liittynyt ”eksoottisuus”. Tätäkin ilmiötä vasten on vaikea ymmärtää em. lakimuutoksen taustaa.

Oma lukunsa on kysymys viranomaisten teletunnustustietojen käyttöön saamisesta metsästysrikoksiin liittyen. Joonan ei tätä lausunnossaan sivua, mutta yhdistys tuo esiin huolensa, että voiko metsästysrikos olla niin vakava, että tällä tavalla puututtaisiin kansalaisten yksityisyyteen. Sinällään yhdistys ei asiaa vastusta, mutta tuo esiin huolensa yhteiskunnan kehittymisestä arveluttavaan suuntaan.

Yhdistys toivoo, että oikeusministeriön lainvalmisteluosasto perehtyy huolellisesti Juha Joonan oheiseen lausuntoon ja lausunnon liitteenä oleviin liitteisiin. Niistä paljastuu aivan toisenlainen todellisuus poronhoitoalueen osalta.

Lopuksi yhdistys toteaa Joonan lausuntonsa lopussa mainitsevan äskettäin tapahtuneen riistaeläimiin liittyvien sanktiomaksujen korotuksen. Maa- ja metsätalousministeriö perusteli muutosta vanhojen arvojen päivittämisellä (arvot peräisin vuodelta 1993), kun vastaavassa tilanteessa poronomistajien petojen tappamien porojen korvausarvot olivat peräisin vuodelta 1986. Viimeksi mainittua korjattiin pitkässä, viisi vuotta kestäneessä prosessissa ja joulukuussa 2009 syntyi vihdoinkin riistavahinkolaki.

Paliskuntain yhdistys pyytää oikeusministeriötä selvittämään yksityisen omaisuuden suojaa ja elinkeinon harjoittamisen mahdollisuutta poronhoitoalueella vallitsevaan maasuorpetotilanteeseen liittyen, miten nämä perustuslailliset oikeudet tulevat otettua huomioon ja kuinka metsästysrikosasiat säädetään tätä taustaa vasten.

Yhdistys haluaa tulla kuulluksi asiaan liittyvässä eduskuntakäsittelyssä.

PALISKUNTAJIN YHDISTYS

Jukka Knuuti
puheenjohtaja

Paliskuntain yhdistyksen
pyytämä lausunto törkeää
metsästysrikosta
valmistelleen työryhmän
ehdotuksesta. Törkeä
metsästysrikos.
Oikeusministeriö:
Mietintöjä ja lausuntoja
44/2010.

1. Törkeää metsästysrikosta koskevan ehdotuksen pääpiirteet suurpetojen luvattomaan metsästämiseen liittyen

Oikeusministeriön asettama työryhmä on valmistellut törkeää metsästysrikosta koskevan esityksen, jossa esitetään Rikoslain 48 a lukuun törkeää metsästysrikosta ja törkeän laittoman saaliin kätkemistä koskevia säännöksiä sekä pakkokeinolain ja eräiden niihin liittyvien lakien muuttamista. Ehdotus on laadittu hallituksen esityksen muotoon ja se on tarkoitus antaa eduskunnalle syksyllä 2010.

Esityksessä ehdotetaan rikoslakiin lisättäväksi uusi säännös törkeästä metsästysrikoksesta. Metsästysrikos olisi törkeä, jos se tehdään erityisen raa'alla tai julmalla tavalla, kohteena olisi suuri määrä riistaeläimiä, tavoiteltaisiin huomattavaa taloudellista hyötyä, teko olisi erityisen suunnitelmallinen tai jos rikoksella tapetaan ahma, ilves, karhu, metsäpeura, saukko taikka vahingoitetaan sitä. Teon tulisi lisäksi olla kokonaisuutena arvioiden törkeä. Rangaistusasteikko olisi vähintään neljä kuukautta ja enintään neljä vuotta vankeutta. Metsästysrikoksella saadusta törkeästä saaliin kätkemisestä ehdotetaan säädettäväksi sakkoa tai enintään kolme vuotta vankeutta.

Yleisperusteluissa todetaan (s. 19), että poliisin tietoon tulleiden metsästysrikosten määrät (200-300 vuosittain) tai rikkomustasoisten tekojen määrät (alle 10 vuosittain) eivät ole viime vuosina lisääntyneet. Samassa yhteydessä (18-19) todetaan kuitenkin myös, että viime vuosina on paljastunut useita uhanalaisiin suurpetoihin kohdistuneita moottorikelkalla tehtyjä metsästysrikoksia. Tältä osin

viitataan metsähallituksen toimintakertomuksiin vuosilta 2008 ja 2009. Lisäksi viitataan susien määrän vähenemiseen.

Tavoitteita koskevassa kohdassa todetaan, että tavoitteena on ottaa lainsäädännössä huomioon mm. metsästysrikosten viime vuosina tapahtunut suunnitelmallisuuden lisääntyminen sekä kohdistuminen uhanalaisiin riistaeläimiin. Esityksen mukaan (s. 21) nykyisissä säännöksissä ei oteta riittävässä määrin huomioon sitä, että riistaeläinten laiton metsästys voi olla huomattavaa taloudellista hyötyä tuottavaa toimintaa, jonka houkuttelevuutta voidaan kuitenkin vähentää tuntuvalle seuraamuksella. Tästä syystä, "yhteiskunnallisen hyväksyttävyyden näkökulmasta" olisi perusteltua säätää törkeäksi rikokseksi huomattavaa taloudellista hyötyä tavoitteleva metsästyslain vastainen toiminta.

Esityksessä viitataan myös luontotyyppien sekä luonnonvaraisen eläimistön ja kasvien suojelua koskevaan nk. luontodirektiiviin (92/43/ETY), josta todetaan, että riistaeläimistä susi poronhoitoalueen ulkopuolella sekä ilves ja karhu kuuluvat EU:n luontodirektiivin liitteen IV (a) niin sanottuihin tiukkaa suojelua edellyttäviin lajeihin. Suurpedot ovat esityksen mukaan "käytännössä täysin suojeltuja riistaeläimiä, joiden rauhoituksesta poikkeaminen on mahdollista vain tiettyjen edellytysten täytyessä". Lisäksi todetaan, että poronhoitoalueella susi kuuluu direktiivin liitteeseen V, joka mahdollistaa lähtökohtaisesti kansallisen päätöksenteon lajin metsästämisessä. Esityksen mukaan "käytännössä poronhoitoalueeltakin poistetaan poikkeusluvin vain vahinkoa aiheuttavat sudet". Suojelutavoitteiden onnistumisen edellytyksistä todetaan seuraavasti (s. 22):

"EU:n samoin kuin Suomen harjoittaman suurpetojen suojelupolitiikan menestys riippuu olennaisesti paikallisten asukkaiden asenteista. Suurten petoeläinten vuoksi paikalliset asukkaat saattavat olla huolissaan omasta ja lastensa turvallisuudesta sekä karjan, kotieläinten ja riistan (muun muassa metsäpeura) menetyksistä. Tämä on otettava huomioon pyrittäessä saavuttamaan tasapaino luontodirektiivissä saavutetun suojelutavoitteen kanssa."

Laittoman saaliin kätkeminen ja erityisesti saaliilla käytävä kauppa ylläpitää esityksen mukaan laitonta metsästystä. Tältä osin todetaan, että suunnitelmalliseen ja taloudellista hyötyä tavoittelevaan laittomaan metsästykseseen liittyy tavanomaisesti saaliseläimen myyminen valmiiksi järjestettyjä kanavia pitkin. Suurpetojen osalta tärkeän saaliin kätkemistä koskevan rangaistuksen korottamista maksimissaan kolmeen vuoteen perustellaan kyseisten eläinten korostuneella suojelullisella arvoilla sekä edellä mainitun direktiivin edellyttämällä suotuisan suojelutason säilyttämällä (s. 30).

Aikaisemmin (s. 28) on todettu, että metsästysrikosten määrästä on pääteltävissä, että laittomia saalislihoja ja -nahkoja käsitellään kaupataan ja kätketään huomattavan laajasti.

Törkeästä metsästysrikoksesta on kysymys mikäli rikos tehdään erityisen raa'alla tai julmalla tavalla tai erityisen suunnitelmallisesti. Yksityiskohtaisten perustelujen mukaan erityistä raakuutta voi osoittaa esimerkiksi eläimen ajattaminen (s. 33). Esimerkkinä erityisen suunnitelmallisesta teosta mainitaan esimerkiksi moottorikelkan telan ja suksien vaihtaminen (s. 36).

Kolmanneksi soveltamisperusteeksi ehdotetaan sitä, että metsästysrikoksella tavoiteltaisiin huomattavaa taloudellista hyötyä. Esityksen mukaan tätä perustetta käytetään useasti taloudelliseen toimintaan liittyvissä rikoslain törkeää tekemuotoa koskevissa säännöksissä (törkeä kavallus, törkeä veropetos). Esityksen mukaan jo yhden erityisen arvokkaan riistaeläimen, kuten karhun, surmaaminen voisi osoittaa huomattavan taloudellisen hyödyn tavoittelua.

2. Esityksen perusteluista

Esityksessä ehdotetaan rikoslain 48 a luvun muuttamista siten, että siihen otettaisiin uusi törkeää metsästysrikosta koskeva tekemuoto, jonka maksimirangaistus olisi neljä vuotta vankeutta. Lisäksi esitetään törkeää laittoman saaliin kätkemistä koskevaa tekemuotoa, jonka maksimirangaistus olisi kolme vuotta vankeutta.

Rikoslaisissa neljän vuoden maksimirangaistus on säädetty esimerkiksi joukkotuhonnan valmistelusta, valtiopetoksen valmistelusta, lapsen seksuaalisesta hyväksikäytöstä, törkeästä kiristyksestä, törkeästä vapaudenriistosta, törkeästä varkaudesta, törkeästä kavalluksesta, törkeästä veropetoksesta ja törkeästä väärennyksestä.

Kysymyksessä olisi siis varsin ankarasti sanktoidusta teosta. Mainittakoon, että muun muassa kiristyksestä, kuolemantuottamuksesta, törkeästä liikenneturvallisuuden vaarantamisesta, törkeästä rattijuopumuksesta, rahanpesusta, lahjuksen ottamisesta virkamiehenä maksimirangaistus on kaksi vuotta vankeutta.

Törkeästä metsästysrikoksesta olisi kysymys mikäli "tapetaan ahma, ilves, karhu, metsäpeura, saukko tai susi taikka vahingoitetaan sitä"

ja rikosta on myös kokonaisuutena arvioiden pidettävä törkeänä (1 a § 5. kohta ja 2. mom.).

Esityksen taustalla on kaksi perustetta. Toisaalta uudistusta perustellaan suurpetoihin kohdistuneiden metsästysrikosten lisääntymisellä ja tästä johtuneella suurpetokantojen vähenemisellä. Selvityksessä viitataan kyseisten eläinlajien kantojen vakavaan vaarantumiseen ja niiden olemassaolon vaarantumiseen Suomessa. Lisäksi viitataan kyseisten eläinlajien erityiseen suojeluarvoon.

Osoituksena suurpetoihin kohdistuneiden metsästysrikosten määrän kasvamisesta viitataan metsähallituksen erävalvovien toimintakertomukseen. Selvityksessä ei kuitenkaan tarkemmin yksilöidä mitä tietoja näistä toimintakertomuksista käy selville. Tällainen peruste tuntuu myös yllättävältä sitä taustaa vasten, että samassa yhteydessä todetaan, että poliisin tietoon tulleiden suurpetoihin kohdistuneiden metsästysrikosten määrä ei ole kasvanut. Mikäli erävalvojen tietoon tulleiden rikosten määrä on kasvanut, olisi tämän täytynyt tulla myös poliisin tietoon ja tilastoiduksi, koska tällaiset teot ilmoitetaan aina poliisille asian selvittämiseksi.

Toisena perusteena suurpetoihin kohdistuneiden metsästysrikosten määrän kasvun lisääntymisestä viitataan Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitoksen tekemiin selvityksiin. Tältä osin todetaan, että RKTL arvioin mukaan vuonna 2006 Suomessa oli 250 sutta mutta vuoden 2009 loppua koskeva arvio oli 160 sutta. Lisäksi viitataan siihen, että susien aiheuttamia kotieläinvahinkoja oli vähemmän kuin pari vuotta aikaisemmin. Tämän katsotaan osoittavan, että susikannan määrä väheneminen on seurausta salametsästyksen kasvusta. Tämän jälkeen (s. 18) todetaan kuitenkin edellä olevan kanssa ristiriitaisesti, että siitä, että susia olisi metsästetty laajamittaisesti laittomasti, ei ole mitään näyttöä.

Edellä esittyä näyttö suurpetojen laittoman metsästyksen voimakkaasta kasvamisesta voidaan kuitenkin perustellusti kyseenalaistaa. Asiassa ei olisi huomauttamista mikäli voitaisiin osoittaa, että susien määrä olisi vähentynyt nimenomaan laittoman metsästyksen seurauksena, mutta tästä ei ole mitään näyttöä. Näyttö lähtee siitä, että oletetaan, että susikannan väheneminen on johtunut salametsästyksestä. Ehdotuksessa ei ole huomioitu sitä, että susikannan määrä on voinut alentua siitä syystä, että osa elämistä on siirtynyt Venäjän puolelle tai menehtynyt sairauksiin tai että kotieläimille aiheutuneiden vahinkojen määrä on voinut vähentyä omistajien omien toimenpiteiden seurauksena tai että susien luonnollinen saalistilanne on voinut parantua. Esityksessä ei

myöskään näytetä otettavan huomioon sitä, että susien määrää on vähentynyt myös laillisten pyyntilupien myöntämisen seurauksena.

Erityisen ongelmallinen esitetty väite on sitä taustaa vasten, että RKTL:n selvityksissäkään ei lähdetä siitä, että esitettyjä lukuja voitaisiin pitää kovin tarkkoina. Näin siksi, että RKTL:n tiedot perustuvat ensisijaisesti nk. petohavaintoyhdysmiehiltä kerättyihin tietoihin ja erityisesti Pohjois-Suomessa petohavaintoyhdysmiesverkosto on vielä tällä hetkellä varsin harva. Lukuja voidaan pitää korkeintaan suuntaa antavina ja epävarmuus kohdistuu suurpetojen maksimimäärään: minimimäärä perustuu havaintoihin mutta suurinta määrää on vaikea arvioida, koska kaikilta alueilta ei ole mahdollisten tehdä havaintoja. Petojen määrästä havaintoja tekevien henkilöiden vähäisyyteen viittaa myös RKTL:n johtava petotutkija Ilpo Kojola (liite 1). Susien määrän vaihtelu voi johtua siis myös kannan luonnollisesta vaihtelusta tai tilastoinnin puutteellisuudesta.

Ehdotuksessa lähdetään siis siitä, että petojen määrän tai niiden aiheuttamien vahinkojen vähentyminen oli näyttö laittoman metsästyksen lisääntymisestä. Ehdotuksesta ei käy kuitenkaan selville, miten tästä lähtökohdasta voidaan perustella se, että karhujen, ilvesten ja ahmojen laiton metsästys olisi lisääntynyt. Näiden petojen lukumäärä on jatkuvasti kasvanut ja viimeisten vuosikymmenten aikana moninkertaistunut ja sama koskee myös niiden aiheuttamia vahinkoja. Edellä mainittuun viitaten tästä tulisi pikemminkin tehdä se johtopäätös, että kyseisten eläinten laiton metsästys on voimakkaasti vähentynyt. Ei voitane olettaa, että myöskään tämä johtopäätös olisi oikea mutta samalla voidaan kuitenkin sanoa, että ehdotuksessa ei ole esitetty mitään sellaista mikä osoittaisi suurpetojen laittoman metsästyksen lisääntyneen.

Toinen törkeää metsästysrikosta koskeva perustelu liittyy siihen, että lainkohdassa lueteltuja suurpetoja pidetään uhanalaisina ja erityistä suojelua tarvitsevinä eläiminä. Tämä lähtökohta on vaikeasti hyväksyttävä sitä taustaa vasten, että metsästyslaissa susi, ahma, ilves ja karhu on katsottu riistaeläimiksi yhdessä esimerkiksi metsäjäniksen, sorsan ja hirven kanssa (MetsästysL 4 §). Ympäristöministeriö pitää luetteloa Suomen uhanalaisista elänlajeista. Tämän luettelon mukaan kaikkein uhanalaisimmat lajit (äärimmäisen uhanalaiset CR) lajit ovat naali, kiljuhanhi, etelänsuosirri, valkoselkätikka, kultasirkku ja tunturikiuru. Mikäli lähtökohtana on siis se, että suurpetojen laittomasta pyydystämisestä seuraava kvalifioitu rangaistus perustuu lajin uhanalaisuuteen, kyseiseen lainkohtaan olisi tullut sijoittaa ensisijaisesti ne lajit, joita pidetään erityisen uhanalaisina.

Säädöskohdan perusteluja on vaikea ymmärtää myös sitä taustaa vasten, että esimerkiksi alkavalle karhunmetsästyskaudelle on myönnetty 193 kaatolupaa. Heinäkuussa 2010 suden metsästämiseen myönnettiin 22 metsästyslupaa ja maa- ja metsätalousministeriön määräyskirjettä voidaan täydentää RKTL:n antamien tarkennettujen kantatietojen perusteella ennen metsästysvuoden päättymistä (yleensä lupia on tullut lisää kanta-arvioiden päivittämisen (lumijälkihavainnoinnin) jälkeen. Mikäli suurpetoja pidettäisiin uhanalaisina siten kuin törkeää metsästysrikosta koskevassa esityksessä todetaan, ei näiden lajien metsästämiseen pitäisi olla lainkaan mahdollista.

3. Poronhoidon ja suurpetojen välisestä suhteesta

Törkeää metsästysrikosta koskevassa esityksessä tai sen perusteluissa ei mainita lainkaan poronhoitoa. Näin siitäkin huolimatta esityksessä käydään myös lävitse suurpetojen aiheuttamia vahinkoja ja niiden korvaamista. Esityksessä mainitaan vain kotieläimille aiheutuneet vahingot.

Myöskään työryhmän kokoonpano tai luettelo sen kuulemista asiantuntijoista ei tue käsitystä, että kysymystä törkeän metsästysrikoksen säätämisestä olisi arvioitu myös poronomistajien osalta. Työryhmässä oli jäsenenä kihlakunnansyyttäjä Lapin syyttäjävirstosta mutta kaikki muut jäsenet olivat pääkaupunkiseudulta. Toimikunnan kokoonpanosta ja sen laadusta selvityksestä saa sen kuvan, että poronhoitajien ja suurpetojen välinen erityinen asema ei ollut millään tavalla esillä säädösesitystä valmisteltaessa. Myös tästä syystä tässä lausunnossa eräitä kysymyksiä tullaan käsitellä yksityiskohtaisemmin kuin mitä tämän tyyppisissä lausunnoissa yleensä on tarpeen.

Suurpetojen aiheuttamissa vahingoissa suurin vahingonkärsijäryhmä on poronomistajat. Tässä yhteydessä ei ole mahdollista käydä yksityiskohtaisemmin lävitse tätä kysymystä, vaan joudutaan viittaamaan tämän lausunnon liitteenä oleviin asiantuntijoiden selvityksiin ja muihin asiaa koskeviin kirjoituksiin. Osassa petojen poronhoidolle aiheuttamista vahingoista käytetyistä puheenvuoroista asiaa on epäilemättä myös kärjistetty mutta yhteenvedona porotalouden ja suurpetojen välisestä suhteesta voidaan sanoa seuraavaa.

Kaikkien suurpetojen määrä on kasvanut voimakkaasti poronhoitoalueella viimeisen kahdenkymmenen vuoden, ja suttu

lukuun ottamatta, myös aivan viimeisten vuosien aikana. Erityisen vaikea tilanne on eteläisimmän poronhoitoalueen eli Kainuun osalta. Kaikkein eteläisimmässä eli Hallan paliskunnassa, jossa poronhoito joudutaan lähivuosina lopettamaan, kuten liitteenä olevasta artikkelista käy selville.¹ Kahden viime vuoden aikoina tilanne on vaikeutunut huomattavasti myös pohjoisempina sijaitsevien itärajan paliskuntien kuten Sallan, Pohjois-Sallan ja Suomen suurimman paliskunnan eli Kemin-Sompion alueella. Itärajan osalta tilanne on vaikeutunut nopeammin kuin on oletettu.² Myös eräissä Pohjois-Lapin paliskunnissa kuten Enontekiön Käsivarren ja Näkkälän paliskunnissa tilanne on ollut vaikea jo pitkään.

Valtio kyllä korvaa poron, jonka peto on todistettavasti surmannut, mutta vain pieni osa petojen surmaamista poroista löydetään. Arviot liikkuvat 20-40 %:n välillä. Esimerkiksi karhun syömästä poronvasasta ei jää käytännössä mitään jäljelle. Vahinkojen korvaamisellakaan ei ole kuitenkaan poronhoidon jatkuvuuden kannalta juurikaan merkitystä siinä vaiheessa kun poroja häviää niin paljon, että edes siitosporojen määrää ei kyetä säilyttämään. Kaikkein eteläisimmällä poronhoitoalueella tilanne on tällä hetkellä tämä.

Vaikka osassa paliskuntia löydetäänkin vuosittain vain muutama petojen tappama poro, kokonaisuutena tilanne on jatkuvasti vaikeutunut. Mikäli poronhoito joudutaan lopettamaan paliskunnan alueella kokonaan, tarkoittaa tämä käytännössä vain sitä, että suurpetojen aiheuttama paine siirtyy seuraavan paliskunnan alueelle. Mitään merkkejä tämän kehityksen muuttumisesta ei ole näkyvissä. Mikäli kehityksen suunta tulee säilymään samana, tarkoittaa tämä sitä, että varsin pian, vain muutaman vuoden sisällä, Kainuussa harjoitettava poronhoito tulee loppumaan ja koko eteläisellä poronhoitoalueen ja itärajalla harjoitettavaa poronhoito on suurissa vaikeuksissa. Kysymys ei ole pelkästään elinkeinon menettämisestä. Samalla menetetään myös siihen sijoitetut investoinnit, elämäntapa sekä poronhoidon harjoittamiseen liittyvä identiteetti ja kulttuuri. Poronhoitoa on harjoitettu osalla edellä mainittua aluetta aina keskiajalta lähtien ja sen harjoittamiseen liittyy monia muitakin kuin pelkkiä taloudellisia arvoja.

4. Poronhoito ja törkeä metsästysrikos

Kriminalisoinnin lähtökohtana on syyllisyysperiaate eli se, että teon haitallisuus ja sen paheksuttavuus vaikuttaa kriminalisoinnin hyväksyttävyyteen. Rangaistuksen täytyy olla suhteessa teon

¹ Ks. RKTL:n petotutkija Ilpo Kojolan artikkeli (liite 1) ja Hallan paliskunnan poronhoidosta kertova artikkeli (liite 2)

² Ks. liitteet 3-4.

paheksuttavuuteen. Lisäksi järjestelyn tulee olla sopuoinnussa rikosoikeudessa noudatettavien muiden kriminalisointiperiaatteiden kuten suhteellisuus-, yhdenvertaisuus- ja oikeusturvaperiaatteiden kanssa.³

Rikosoikeudessa noudatettavan syyllisyysperiaatteen toinen merkitys on ilmaistu kirjallisuudessa siten, että "haitalliseen tulokseen johtavista vaikutussuhteista on paikannettavissa sellainen inhimillisen tekijän osuus, jolla rikosoikeudellinen vastuu voidaan kohtuudella perustella".⁴

Tämä koskee myös tekijän motiivia. Normaalisti tekijän motiivi ei ole ongelmallinen. Tekijän tavoitteena on teko, jonka lainsäätäjät on määritellyt kuuluvan tietyn rangaistusuhan piiriin. Tällainen törkeää metsästysrikosta koskeva teko olisi esimerkiksi teko, jossa on surmattu useita hirviä ja myyty niiden lihat. Syy siihen minkä vuoksi tällaisessa teon osalta voitaisiin puoltaa tuomitsemista törkeästä teosta on se laittomasti saatu taloudellinen hyöty mitä teolla tavoitellaan. Törkeää tekoa koskevan tunnusmerkistön säätämisen edellytyksenä on siis joko huomattava laittomasti saatu taloudellinen hyöty tai muu seuraamus, mitä voidaan pitää erityisen vahingollisena ja tuomittavana.

Tällaisesta tilanteesta ei ole kuitenkaan kysymys tilanteessa, jossa poronomistaja on surmannut suurpedon. *Poronomistajan motiivina ei ole hankkia itselleen huomattavaa taloudellista etua, mitä törkeää tekomuotoa koskeva kriminalisointi monessa tapauksessa edellyttää, vaan suojata hänelle kuuluvaa omaisuuttaan.* Poronhoitajan osalta kysymys on siis siitä, että hänen motiivinsa ei ole oikeudenvastainen. Hän ei pyri saamaan itselleen oikeutetonta etua, vaan ainoastaan suojelemaan omaisuuttaan, mihin hänellä on lähtökohtaisesti laillinen oikeus. Tämä sinällään oikeudenvastaiseen tekoon liittyvän motiivin puuttuminen tekee poromiehen suurpetoon kohdistuvasta metsästysrikoksesta ongelmallisen jo normaalin tekemuodon osalta, mutta erityisesti siltä osin, että tällainen teko tulisi katsoa törkeäksi.

Edellä kuvattu tilanne on lähellä RikosL:n 4 luvun 5 §:ssä säädettyä pakkotilaa. Kyseisen lainkohdan ensimmäisen momentin mukaan "oikeudellisesti suojattua etua uhkaavan välittömän ja pakottavan vaaran torjumiseksi tarpeellinen teko on pakkotilassa sallittu, jos teko on kokonaisuutena arvioiden puolustettavissa, kun otetaan huomioon pelastettavan edun pelastettavan edun ja teolla aiheutetun vahingon ja laatu ja suuruus, vaaran alkuerä ja muut olosuhteet". Toisessa momentissa säädetään, että vaikka teko ei täyttäisikään

³ Nuutila, *Encyclopedia Iuridica Fennica* 1995, 209.

⁴ Nuutila, sama, 207.

ensimmäisen momentin edellytyksiä, rangaistuksesta voidaan kuitenkin luopua mikäli tätä voidaan olosuhteet huomioon ottaen pitää kohtuullisena. Saman luvun 7 §:ssä säädetään, että "vaikka tekijää ei tämän luvun perustelleella kokonaan vapauteta rangaistuksesta, olosuhteet voidaan kuitenkin ottaa huomioon rangaistusvastuuta lieventävinä".

Lainsäätäjällä on siis lähtenyt siitä, että pakkotila poistaa teon oikeudenvastaisuuden ja vaikka pakkotilaan koskevat edellytykset eivät täytyisikään, teko voi jäädä rankaisematta tai se voi vaikuttaa rangaistusta lieventävästi.

Tyypillisessä tapauksessa pakkotilasta on kysymys tilanteessa, jossa henkilö on surmannut eläimen, joka uhkaa aiheuttaa vahinkoa toiselle eläimelle. Vastaavasti asetelmasta on kysymys myös tilanteessa, jossa poronmestari on surmannut suurpedon. Hän syyllistyy tekoon koska hän pyrkii suojelemaan omaisuuttaan. Koska kysymys ei yleensä kuitenkaan ole äkillisestä ja pakottavasta tilanteesta, tällainen teko ei normaalitapauksessa jää pakkotilana rangaistusvastuun ulkopuolelle.

Asiallisesti kysymys on kuitenkin samansisältöisestä tilanteesta. On selvää, että tullessaan alueelle peto surmaa alueella laiduntavia poroja, vaikka etukäteen ei olekaan mahdollista tietää, kuinka monta ja kenen omistamia poroja peto tulee tappamaan. Porojen menettäminen on kuitenkin väistämätön seuraus pedon saapumisesta alueelle. Ainoa ero edellä kuvatun tilanteen ja pakkotilan välillä on se, että villieläimen ollessa kyseessä tilannetta ei päästä käytännössä koskaan näkemään ja estämään siten, että laissa säädettyyn pakkotilaan voitaisiin vedota.

Lähtökohtana on, että lainsäädännön tulee olla mahdollisimman johdonmukaista. Hiljattain ilmestyneessä väitöskirjassaan Melander toteaa lainsäädännön sisäisestä rationaalisuudesta, "lainsäädäntötoiminnassa tulisi ottaa huomioon - oikeuslähteenä - vähintään voimassa oleva säädeltävään asiaan liittyvä lainsäädäntö. Valmisteltavan lainsäädännön tulisi olla loogisesti riidaton ja myös arvo- ja moraaliperusteisesti soveltuva jo olemassa olevaan asiaa koskevaan oikeuteen".⁵ Tämän täytyy koskea myös varsinaisen säädöstekstin taustalla olevia lähtökohtia ja oikeudellisia periaatteita. Edellä kuvatun poronhoitajaa koskevan pakkotila-asetelman tulisi näkyä myös lakitekstissä. Suurpedon surmaamiseen syyllistyneen poronomistajan asema on lähellä pakkotilatilannetta, jossa rangaistusta ei tuomita lainkaan. Nyt käsillä olevassa ehdotuksessa esitetään kuitenkin suurpedon surmaamisesta koskevan rangaistuksen huomattavaa kiristämistä ja tämä koskee myös poronomistajia. Rikoslainsäädäntöä esitetään siis muutettavaksi poronomistajien osalta kutakuinkin päinvastaiseen suuntaan, kuin mihin sitä sen taustalla olevien lähtökohtien ja periaatteiden nojalla tulisi muuttaa.

5. Ultima ratio -periaate

Ehdotuksessa törkeästä metsästysrikoksesta viitataan myös ultima ratio-periaatteeseen. Tämän kriminaalipolitiikassa noudatettavan keskeisen periaatteen mukaan *rikosoikeuden on oltava yhteiskunnallisen elämän säätelyssä viimeinen keino* (=ultima ratio). Periaatteen lähtökohtana on, että on selvitettävä "voidaanko moraalisesti hyväksyttävämällä tavalla ottaa käyttöön jokin muu järjestelmä, joka vastaa rikosoikeutta tehossaan edes kohtuullisessa määrin ja joka on toimeenpantavissa kohtuullisin kustannuksin".⁶ Ultima ratio periaatteeseen liittyy myös kysymys rikosoikeuden inflaatiosta. Rangaistavan käyttäytymisen tulisi olla kiistatta paheksuttavaa, jotta kaikkia haitallisia käyttäytymismuotoja ei kriminalisoitaisi.⁷

Samantyyppistä lähtökohtaa on edellyttänyt myös eduskunnan perustuslakivaliokunta, jonka kannanotoissa tulee esille nk. *suhteellisuusvaatimus*, jolla tarkoitetaan:

"Vaatimus edellyttää sen arvioimista, onko kriminalisointi välttämätön sen taustalla olevan oikeushyvän suojaamiseksi. Tältä osin tulee arvioida myös, onko vastaava tavoite saavutettavissa muulla perusoikeuteen vähemmän puuttuvalla

⁵ Melander, Kriminalisointiteoria - rangaistavaksi säätämisen oikeudelliset rajoitukset 2008, 78.

⁶ Nuutila 1995, 210.

⁷ Melander 2008, 83

tavalla kuin kriminalisoinnilla. Suhteellisuusvaatimus on yhteydessä tämän lisäksi myös rangaistusseuraamuksen ankaruuteen”.⁸

Tässä tapauksessa vaihtoehtoinen keino olisi säilyttää nykyinen järjestelmä, jossa suurpetojen laittomasta metsästämisestä tuomittaisiin nykyisen lainsäädännön mukaisesti ja poronhoitoalueella suurpetojen määrä pidettäisiin nykyistä alemmalla - esimerkiksi 1990-luvun alun - tasolla. Tällöin tilanne, jossa poronhoitaja joutuu puolustamaan omaisuuttaan ja elinkeinoaan lainvastaisin keinoin tulisi eteen huomattavasti harvemmin kuin nykyisin. Myös petojen tappamien porojen korvausmäärät tulisivat alenemaan huomattavasti.

Tälle suurpetomäärien alentamiselle ei ole mitään lainsäädännöllistä estettä. Mikään ei viittaa siihen, etteikö EU:n luontodirektiivissä tarkoitettu suotuisa suojelutaso toteutuisi myös pienemmillä petomäärillä. Eräs alaraja on riittävä lisääntymiskykyisten yksilöiden määrä. Suomen osalta on kuitenkin otettava huomioon se, että Suomen ja Venäjän raja ei erota suurpetokantoja ja että Venäjän ja Suomen rajalla suurpetoja vaeltaa maasta toiseen. Tältä osin voidaan myös todeta, että esimerkiksi koko Ruotsin nykyinen susikanta on lähtöisin kolmesta Suomesta vaeltaneesta sudesta.

Itse asiassa lainsäädännön merkitys olisi ymmärrettävä pikemminkin päin vastoin eli siten, että lainsäädäntö itse asiassa edellyttää suurpetojen määrän alentamista poronhoitoalueella. Tätä käsitystä voidaan perustella ensinnäkin PerustusL:n 15 §:n omaisuudensuojasäännöksessä, jonka mukaan jokaisen omaisuus on turvattu ja omaisuuden pakkolunastus edellyttää yleistä tarvetta ja täyttä korvausta. Käytännössä yksittäinen poronhoitaja ei kuitenkaan saa täyttä korvausta koska korvausta on käytännössä mahdollista saada vain pienestä osasta petojen tappamia poroja eikä elinkeinon ja siihen sidottujen investointien menettämistä korvata mitään. Kuten tiedetään perustuslain säännökset ymmärretään nykyään säännöksiksi, jotka voivat tulla sovellettaviksi suoraan tuomioistuissa ja jotka velvoittavat myös lainsäätäjää.

Toinen ristiriitaisuus liittyy Suomea sitoviin kansainvälisiin ihmisoikeussopimuksiin. Sekä nykyisen PerustusL:n 17 §:n esitöissä (HE 309/1993 vp. 65) että oikeuskäytännössä (KKO 1995:117) poronhoito on katsottu osaksi saamelaiskulttuuria, joka tästä syystä kuuluu Suomen ratifioiman kansalais- ja poliittisia oikeuksia koskevan yleissopimuksen eli nk. KP-sopimuksen 27. artiklan soveltamisalan piiriin. Tähän sopimuksen perusteella Pohjois-Lapissa on käyty oikeudenkäyntejä, joissa kanne on perustunut

⁸ Melander 2008, 120.

siihen, että määrätyn valtion omistaman leimikon hakkuut vaikeuttavat poronhoitoa siinä määrin, että kulttuurin suojan piiriin kuuluvan poronhoidon harjoittaminen vaarantuu. Tähän asti tuomioistuimet ovat katsoneet, että metsänhakkuusta poronhoidolle aiheutunut haitta ei ole ollut niin merkittävä, että kantajien oikeus nauttia kulttuuristaan olisi estynyt, mutta kahdessa tapauksessa tämä on ilmeisesti ollut varsin lähellä. Toisessa tapauksessa alioikeus katsoi, että tämä kynnys oli ylitetty mutta hovioikeus tuli päinvastaiseen lopputulokseen.⁹ Toisessa tapauksessa HO:n hylkäävä tuomio syntyi vasta äänestyksen jälkeen. Ilmeisesti myös asian ollessa viimeksi esillä kanteen vahvistamiselle on ollut perusteita: vaikka kanne hylättiin alioikeudessa, asiasta valitettiin HO:een ja asia sovittiin pitkälti kantajan vaatimusten mukaisesti.¹⁰

Jos tätä tilannetta verrataan petojen poronhoidolle aiheuttamaan uhkaan, voidaan sanoa, että kysymys on kokolailla eri mittaluokan asiasta. Luppupuut muodostavat vain pienen osan poron vuotuisesta ravinnontarpeesta, joka on mahdollista korvata jo tälläkin hetkellä harjoitettavalla lisäruokinnalla mutta pedon surmatessa poron menetys kohdistuu suoraan yksittäisiin eläimiin ja vaikealla petoalueella pieni porokarja voidaan menettää kokonaan varsin lyhyessä ajassa. Verrattuna edellä mainittuun oikeuskäytäntöön, voitaneen pitää selvänä, että KP-sopimuksen vastainen tilanne on käsillä viimeistään jo siinä vaiheessa kun muutama poro on menetetty.

Kenen voidaan katsoa kuuluvan KP-sopimuksessa tarkoitetun suojan piiriin? Yleensä sopimuksen todetaan koskevan saamelaisia alkuperäiskansana ja alkuperäiskansaan kuuluviksi katsottuina henkilöinä pidetään ainakin saamelaiskärjistä annetun lain vaalirekisteriin merkityt henkilöt. Kyseisten henkilöiden merkintä perustuu lähtökohtaisesti vuonna 1962 toteutettuun haastattelututkimukseen, jossa osalla Pohjois-Lapin aluetta kysyttiin siellä sillä hetkellä asuvien henkilöiden tai heidän vanhempiensa tai isovanhempiensa saamenkielen taidosta. Nykyiseen saamelaisrekisteriin merkityt henkilöt ovat käytännössä kyseisessä haastattelututkimuksessa ja sitä täydentäneen vuonna 1968 tehdyn pro gradu-tutkimuksen perusteella kyseiseen rekisteriin merkityt henkilöt ja heidän jälkeläisensä.

Ihmisoikeuksien ja samalla myös KP-sopimuksen 27 artiklan soveltamisalaa ei voi kuitenkaan rajata tämän tyyppisillä perusteilla. Ihmisoikeuksia ei voi rajata sillä perusteella onko henkilön isovanhemmalta kysyty jotain nimenomaan vuonna 1962 ja kuten edellä todettiin, kielen osaamistakin tiedusteltiin vain pienellä osalla

⁹ Lapin KO:n päätös 30.8.1996 Dnro 94/2405. Rovaniemen HO 11.7.1997 Dnro S 96/396.

¹⁰ Lapin KO 31.7.2008 L 06/801.

Suomen poronhoitoaluetta. Tässä suhteessa oleellisempi asia on kulttuurin säilyttäminen. Poronhoidon katsotaan nykyään vakiintuneesti olevan osa saamelaiskulttuuria, mistä syystä alkuperäisväestöstä polveutuvilla poronhoitajilla pitäisi johdonmukaisuuden vuoksi olla oikeus kuulua KP-sopimuksessa tarkoitetun suojan piiriin. Näin voi sanoa siitä syystä, että suuri osa niistä henkilöstä, jotka kuuluvat saamelaiskäräjien vaalirekisteriin ja joiden katsotaan kuuluvan KP-sopimuksen soveltamisalueen piiriin, eivät välttämättä ole säilyttäneet alkuperäisväestölle kuuluvaa kulttuuria millään tavalla. Sen sijaan kaikki alueen alkuperäisväestöstä poveutuvat poronhoitajat ovat jatkaneet samaa elämäntapaa ja alkuperäiskansalle kuuluvan kulttuurin ja elinkeinojen harjoittamista samalla alueella aina tähän päivään asti.

Tällä tavalla tämä asia ymmärretään myös Ruotsissa, jolla on yhteinen kiinteistöoikeudellinen ja lainsäädännöllinen historia nykyisen Suomen pohjoisosien kanssa. Ruotsissa alkuperäiskansaa koskevien ihmisoikeuksien subjektiksi ymmärretään ensisijaisesti poronhoitajat, riippumatta siitä ovatko he saamelaiskäräjien vaalirekisterissä vai eivät.

Lähtökohtana täytyy myös olla se, että valtiovallalla ei voi olla oikeutta rajata ihmisoikeuksien piiriin kuuluvia henkilöitä omalla lainsäädännöllään vaan oikeuden täytyy kuulua kaikille niille, joille sen objektiivisesti ottaen voidaan katsoa kuuluvan.

Edellä oleva tarkoittaa sitä, että KP-sopimuksesta seuraava poronhoidon harjoittamisen suoja koskee huomattavasti laajempaa aluetta ja poronhoitajien ryhmää kuin yleensä ajatellaan. Kysymys on suurimmasta osasta Suomen poronhoitoaluetta, sen eteläisintä ja lounaisinta osaa lukuun ottamatta. Edellä kuvattu sopimuksen tulkintakäytäntö huomioon ottaen suurpetojen määrä ei voi olla niin suuri, että poronhoidon harjoittamisen vaarantuu tai edes merkittävässä määrin häiriintyy. Myös tästä syystä suurpetojen määrän kasvu ja sitä seurannutta ongelmaa suhteessa poronhoitoon ei voida ratkaista poronhoidon kustannuksella - mihin rangaistuksien jyrkkä korottaminen välillisesti viittaa - vaan sopeuttamalla suurpetojen määrä sellaiseksi, että porotaloudelle aiheutuvat vahingot säilyvät kohtuullisella tasolla.

6. Yhteenvetoa eräiden kysymysten osalta

Keskeinen ongelma suurpetojen laittoman metsästyksen rangaistussäännösten kiristämistä koskevassa esityksessä on se, että siitä ei käy selville mikä on se konkreettinen syy minkä vuoksi tällainen korotus katsotaan tarpeelliseksi. Kuten myös

ehdotuksessakin todetaan, poliisin tietoon tulleet suurpetojen salametsästystapaukset eivät ole viime vuosina lisääntyneet. Kuitenkin käytännössä kaikki tietoon tulleet tapaukset ilmoitetaan poliisille. Esityksessä viitataan useassa kohdassa metsästysrikosten raa'istumiseen ja suunnitelmallisuuden lisääntymiseen. Tätä toteamusta ei kuitenkaan perustella eikä esitetä edes välillistä näyttöä siitä, että tilanne olisi muuttunut tällaiseen suuntaan. Samalla rikoslakiin kuitenkin esitetään sanktion varsin voimasta korottamista. Olisi voitu olettaa, että vähimmäisvaatimuksena tällaiselle ehdotukselle olisi ollut konkreettisten ja riittävän yksityiskohtaisten perustelujen esittäminen.

Ainoa perustelu sille, että ahman, ilveksen, karhun ja suden laittomasta kaatamisesta esitetään törkeää metsästysrikosta koskevaa sanktiointia on viittaus kyseisten eläinten erityiseen suojeluarvoon. Esityksestä ei kuitenkaan käy selville minkä vuoksi törkeää metsästysrikosta ei ole esitetty niiden eläinlajien osalle, joiden suojeluarvo on selvästi merkittävämpi kuin suurpetojen. Mainittujen suurpetojen suojeluarvon tekee erityisen ongelmalliseksi se, että kyseiset eläimet on määritelty riistaeläimiksi ja varsinkin karhun osalta kannan verottamien tapahtuu samalla tavalla kuin muidenkin riistaeläimien. Ahmaa lukuun ottamatta kaikkia suurpetoja metsästetään, eikä se että tämä tapahtuu tietyn kiintiö- ja lupajärjestelmän puitteissa, vaikuta asian luonteeseen. Suurpedon kaatamisessa ilman lupaa on - ahmaa lukuun ottamatta - käytännössä kysymys riistaeläimen luvattomasta metsästämisestä. Tällaisen teon rinnastaminen sanktion osalta esimerkiksi joukkotuhonnan valmisteluun tai esimerkiksi törkeän kavalluksen, jossa laittoman hyödyn arvo voi olla esimerkiksi satoja tuhansia euroja, ei voi olla perusteltua.

Törkeän tekemuodon säätämistä voitaisiin perustella, mikäli kysymys olisi siitä, että suurpetojen määrä on vähentynyt ja nimenomaan salametsästyksen seurauksena. Kaikkien suurpetojen määrä on kuitenkin jatkuvasti kasvanut ja sudenkaan osalta ei esitetä mitään näyttöä siitä, että kanta olisi vähentynyt salametsästyksen seurauksena. Esityksessä oletetaan näin, mutta samalla todetaan, että tästä ei ole näyttöä. Esityksessä ei oteta huomioon, että kysymyksessä voi olla normaali kannanvaihtelu ja että tilastointi on edelleen varsin puutteellista.

Törkeää metsästysrikosta koskevasta sanktiointia suurpetojen osalta ei voida pitää perusteltuna erityisesti sitä osin kuin kysymyksessä on poronomistaja. Tältä osin voidaan viitata pakkotilaan koskevaan rikosoikeudelliseen lähtökohtaan. Mikäli sen sijaan kysymys on riistaeläimeen kohdistuvasta raa'asta ja julmasta teosta tällaisen teon rikosoikeudellista ankaroittamista voidaan pitää perusteltuna.

Tämä kysymys ei kuitenkaan liity systemaattisesti metsästyslainsäädäntöön ja tällaista tekoa koskeva sanktiointi tulisi toteuttaa eläinsuojelulainsäädännön muuttamisen yhteydessä mitä lainsäädäntöä ollaan parhaillaan myös muuttamassa. Lähtökohtana tulisi olla se, että metsästystä säädellään erikseen ja eläinsuojelua erikseen. Mikäli metsästyksen yhteydessä syyllistytään eläinsuojelurikokseen tätä koskevan sanktioinnin tulisi kuitenkin olla eläinsuojelua koskevissa säädöksissä.

Poronhoidon ja suurpetojen välinen ristiriita tulisi poistaa ensisijaisesti muilla keinoin kuin rangaistuksia koventamalla. Yksinkertaisin keino olisi suurpetokantojen alentaminen. Tähän ei ole oikeudellisia esteitä. Edes suden osalta EU-tuomioistuimien ei katsonut, että sen kannan taso olisi ollut ristiriidassa EU-lainsäädännön edellyttämän suojelutavoitteen kanssa. Kysymys on lainsäätäjän valinnasta.

Kuten edellä todettiin, esityksestä ei käy selville mikä on se konkreettinen syy, minkä vuoksi suurpetojen laittomuutta metsästystä on päätetty juuri nyt ankaroittaa. Tämä tapahtuu kuitenkin samaan aikaan kun erityisesti Pohjois-Suomen tiedotusvälineissä on käyty keskustelua suurpetojen laittomasta metsästämisestä. Eräissä lehtien kolumneissa ja yleisökirjoituksissa salametsästys esitetty laajana ja organisoituneena toimintana. Poronhoitoalueen osalta mitään näyttöä tästä ei ole kuitenkaan esitetty. Edellä mainitussa vuonna 2008 julkaistussa kriminalisoinnin edellytyksiä koskevassa tutkimuksessa Melander toteaa seuraavasti:

”Toiseksi poliittisen subjektin määrittämisestä vaikeuttaa se seikka, että lainsäädännön valmisteluprosessiin osallistuu erilaisia eturyhmiä sekä muita tahoja, jotka eivät ole määriteltävissä valtiollisiksi. Tällaisia tahoja ovat ainakin ainakin lainvalmisteluun osallistuvat erilaiset *etujärjestöt*, jotka osallistuvat asiantuntijatahoina lakien valmisteluun. Erilaiset etujärjestöt saattavat toimia myös painostusryhminä, jotka pyrkivät joko osallistumalla julkiseen keskusteluun tai viranomaisiin kohdistuvilla toimenpiteillä vaikuttamaan tietyn teon kriminalisointiin. Median vaikutusta ei myöskään voida jättää huomiotta kriminalisointikysymysten yhteydessä. Joukkoviestinnän keinoin voidaan esimerkiksi luoda moraalista paniikkia, jolla tarkoitetaan esimerkiksi tietyn ilmiön, henkilön tai henkilöryhmän kokemista uhkaksi yhteiskunnallisille arvoille ja intresseille. Moraalinen paniikki saattaa toimia esimerkiksi tietyn kriminalisoinnin valmistelun ”lähtölaukauksena” tai tietyn kriminalisoinnin valmisteluprosessia nopeuttavana tekijänä.”¹¹

Nyt käsillä oleva asia on varsin lähellä tätä tilannetta. Törkeää metsästysrikosta koskevassa esityksessä on useita kohtia, jotka on mainittu sanomalehtikirjoittelussa. Tällaisia ovat muun muassa jäisistä muovipalloista tehdyt syötit, telan ja suksien vaihtaminen ja

¹¹ Melander 2008, 150-151.

suurpetojen ajattaminen moottorikelkalla.¹² Jäätyneiden syöttien käyttämisestä voidaan pitää erittäin tuomittavana ja tällaisten tekojen rangaistussäännösten kiristämistä voidaan pitää perusteltuna. Telan ja suksien vaihtaminen mainitaan osoituksena suunnitelmallisesta teosta ja eläimen ajattaminen eläimelle kärsimystä aiheuttavana. Vaikka asiaa ei sanotakaan suoraan, nämä viimeksi mainitut teot esitetään sellaisina suurpetojen laittomaan metsästykseseen liittyvinä tekoina, jotka ilmeisesti tekevät suurpedon luvattomasta kaatamisesta "kokonaisuutena arvostellen törkeän", mikä johtaa teon tuomitsemiseen kvalifioituna tekemuotona.

Tällaista lähtökohtaa voidaan kuitenkin kritisoida. Suksien ja telan vaihtaminen voidaan ymmärtää myös yrityksenä välttää rangaistus - samalla tavalla kuin esimerkiksi kasvoja peittävän naamion käyttö - ilman, että siihen sisältyy sellaista suunnitelmallisuutta, mitä tällä asialla normaalisti ymmärretään. Ei voida myöskään sanoa, että eläimen ajattaminen ennen sen surmaamista tekisi sinällään teosta sellaisen, joka edellyttäisi erityisen ankaraa rangaistusta. Kun suurpeto "poistetaan" viranomaisen antaman poikkeusluvan nojalla, tämä tapahtuu moottorikelkkaa hyväksi käyttäen, eikä tätä ymmärretä siten, että tästä aiheutuisi eläimelle erityistä kärsimystä. Tässä suhteessa epäjohdonmukaiselta tuntuu myös se, että riistaeläimiä voi ajattaa ajokoirilla täysin ilman rangaistusta. Riistaeläimen "näkökulmasta" lienee yhdentekevää ajattaako sitä moottorikelkka vai koiralauma. Eri asia on, että jos nämä seikat mainitaan lain esitöissä esimerkkeinä kyseisistä tekemuodoista, asia tullaan tällä tavalla ratkaisemaan, riippumatta siitä voidaanko ajattelua pitää johdonmukaisena vai ei.

Lainsäädännön pohjana ei kuitenkaan saisi olla tiedotusvälineissä esitetyt, usein tarkoitushakuiset ja väritetyt käsitykset asioista vaan lainvalmistelu tulisi perustua tutkittuun tietoon ja avoimeen keskusteluun lainsäädännön muutosten tarpeista ja tavoitteista. Erityisesti oikeusministeriö on tässä suhteessa keskeisessä asemassa ja vastuussa siitä, että lainvalmistelu toteutuu oikeusvaltiossa hyväksytyjen periaatteiden mukaan. Tässä tapauksessa näin ei ole kuitenkaan kaikilta osin menetelty. Eräs esimerkki tästä on esitystä valmistelleen työryhmän kokoonpano ja kuullut asiantuntijat, joissa ei ole lainkaan porotalouden edustusta

¹² Oma kysymyksensä on tietenkin sekin tulisiko lainsäädännöllä pyrkiä vähentämään myös porojen kärsimyksiä. Liitteessä olevassa kuvatekstissä Kemin-Sompion paliskunnan poroisäntä toteaa: "Ne, joilla on silmien sijalla kämmenenkokoiset tyhjät kuopat, on raadellut ahma. Se jättää saaliin kuolemaan ja kiirehtii uuden niskaan. Ilveksen tukahduttamat eläimet ovat työntäneet kuolinkamppaikkunaan kielen ulos. Suden tappamien päät ovat siisteimmät, susi menee suoraan asiaan ja repii kyljet auki". Kysymys on siitä voidaanko poroille aiheutuneet kärsimykset ohittaa pelkätään sillä, että kysymys ei ole kenenkään yksityishenkilön teosta vaan siitä, että niiden kärsimykset ovat seurausta lainsäädännöstä. Ainoa keino vähentää porojen kärsimyksiä on vähentää petomääriä.

vaikka kysymys liittyy mitä suurimmassa määrin porotalouden harjoittamiseen.

Kyseinen lakiehdotus on jo toinen tällä vaalikaudella esitetty säädösmuutos, joka toteutuessaan kiristää suurpedon laittomaan surmaamiseen sanktiointia moninkertaiseksi siitä mikä sen tulisi olla muuhun lainsäätöön verrattuna. Toinen on maa- ja metsätalousministeriön asetus riistan ohjeellisista arvoista, joka tuli voimaan 1.5.2010. Tuomioistuimen käyttävät näitä arvoja perusteena kun ne MetsästysL:n 80 §:n nojalla määräävät saaliin arvon valtiolle menetetyksi. Kyseisen asetusmuutoksella nostettiin suurpetojen arvoja jopa kymmenkertaisesti eli yli 16 000 euroon vaikka kyseisen lainkohta on säädetty laittomasti pyydetyn saaliin konfiskoimista varten. Suurpedoista käypää arvoa on lähinnä vain karhulla muiden suurpetojen ollessa saaliina käytännössä arvottomia. Konfiskointisäännös muutettiin asetusmuutoksella rangaistusluonteiseksi, mihin myös esityksessä viitataan (s. 22).

Mikäli esitys toteutuu ehdotetussa muodossaan, maksimirangaistus suurpedon laittomasta pyytämisestä nousisi neljään vuoteen, rangaistus tällaisen saaliin laittomasta kätkemisestä kolmeen vuoteen ja menettämisseuraamus yli 16 000 euroon. Lisäksi oikeus tuomitsee säännönmukaisesti menetetyksi teon tekemisessä käytetyn moottorikelkan. Näin siitakin huolimatta, että poronhoitaja syyllistyy käytännössä tekoon vain puolustaessaan omaan omaisuuttaan ja kysymys on riistaläimestä, jota metsästetään myös muuten. Tällainen säätely ei olisi linjassa muun rikosoikeudellisen lainsäädännön kanssa. Lisäksi kysymys on elikeinosta, jonka harjoittamisedellytysten turvaaminen kuuluu kiistatta Suomen ratifioiman ihmisoikeussopimuksen piiriin.

Tällainen lopputulos on ymmärrettävissä vain sitä taustaa vasten, että rikosoikeudellisen säätelyn kohteena ovat henkilöt, joilla ei ole käytännössä mahdollisuutta vaikuttaa lainsäädäntöprosessiin. Heillä ei ole poliittista voimaa eikä heidän näkökulmaansa ja perustelunsa tule esille valtakunnallisessa mediassa. Tästä huolimatta lainsäädännön tulisi olla oikeudenmukainen ja johdonmukainen myös heidän osaltaan.

Rovaniemellä 18. elokuuta 2010

Juha Joona
tutkija
Oikeustieteen lisensiaatti
Varatuomari